

Αρχαϊκά Στοιχεία στο Γλωσσικό Ιδίωμα της Ίμβρου

ΑΡΧΑΪΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΊΜΒΡΟΥ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσης ανακοίνωσης είναι η εξέταση και παρουσίαση των αρχαϊκών στοιχείων που απαντώνται στο γλωσσικό ιδίωμα της Ίμβρου¹. Το *Ίμβριακό Ιδίωμα* (στο εξής: Ι.Ι.) αποτελεί μέρος των *Νεοελληνικών* (στο εξής: ΝΕ) *ιδιωμάτων*² και πιο συγκεκριμένα των *βορείων*³, σύμφωνα με την γεωγραφική κατάταξη που προτάθηκε από τον Χατζιδάκι⁴ βάσει της διαφορετικής εξέλιξης και πορείας των ατόνων φωνηέντων:

/e/ (ε, αι), /i/ (ι, η, υ, ει, οι), /o/ (ο, ω) και /u/ (ου).

Τα γλωσσικά στοιχεία που αποτελούν το Ι.Ι., καθώς και το σύνολο των ΝΕ ιδιωμάτων, δύνανται να διακριθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- Στοιχεία *όμοια* με αυτά της Νεοελληνικής Κοινής (στο εξής: ΝΕ.Κ.), τα οποία, με τις αυτονόητες διαφοροποιήσεις και αλλοιώσεις που επήλθαν στην προφορά τους ως συνέπεια εφαρμογής γλωσσικών νόμων, αποτελούν τον βασικό κορμό του Ι.Ι. τοποθετώντας αυτό μαζί με τα υπόλοιπα ΝΕ ιδιώματα στους κόλπους της ενιαίας και ομοιογενούς ιστορικής και γλωσσικής παρακαταθήκης της ΝΕ.Κ. και
- Στοιχεία *διαλεκτικά, ιδιωματικά*, τα οποία, λειτουργώντας ως μανδύας επί του βασικού κορμού του Ι.Ι., επενδύουν αυτόν γλωσσικά χαρακτηρίζοντας και χρωματίζοντας καίρια το εν λόγω ιδίωμα και επιτυγχάνοντας με αυτόν τον τρόπο την διαφοροποίησή του τόσο από τα υπόλοιπα ιδιώματα, όσο και από την ΝΕ.Κ., εξασφαλίζοντάς του έτσι μία ιδιαίτερη θέση στην ιστορία της γλώσσας μας.

Η σημασία και των δύο στοιχείων για το Ι.Ι. είναι εμφανής: τα πρώτα *ενώνουν, συνδέουν*, καταδεικνύουν τους πάσης λογής *δεσμούς* που υφίστανται μεταξύ του ιδιώματος αυτού και της Νέας Ελληνικής (στο εξής: Ν.Ε.), ενώ τα δεύτερα *διακρίνουν, διαχωρίζουν* αυτό, προσδίδοντάς του την *ιδιαίτερη* φυσιογνωμία που το χαρακτηρίζει.

Τα διαλεκτικά, διαφοροποιητικά αυτά στοιχεία, τα επονομαζόμενα και ως «*γλώσσαι*»⁵, με την έννοια ότι πρόκειται για λέξεις άγνωστες στους πολλούς, οι οποίες χρήζουν εξηγήσεως και ερμηνείας, μπορούν με την

¹ περί της ιστορίας, γεωγραφίας, κ.λπ. της Ίμβρου πβλ. κυρίως Παπαγεωργίου Σ.Ν., *Ίμβρος*, Αθήνα, 1994 και Μουστοξύδης Α., *Υπόμνημα Ιστορικών περί της Νήσου Ίμβρου*, εν Κωνσταντινουπόλει, 1845.

² πβλ. Κοντοσόπουλος Ν.Γ., *Διάλεκτοι και Ιδιώματα της Νέας Ελληνικής*, Αθήνα, 1981.

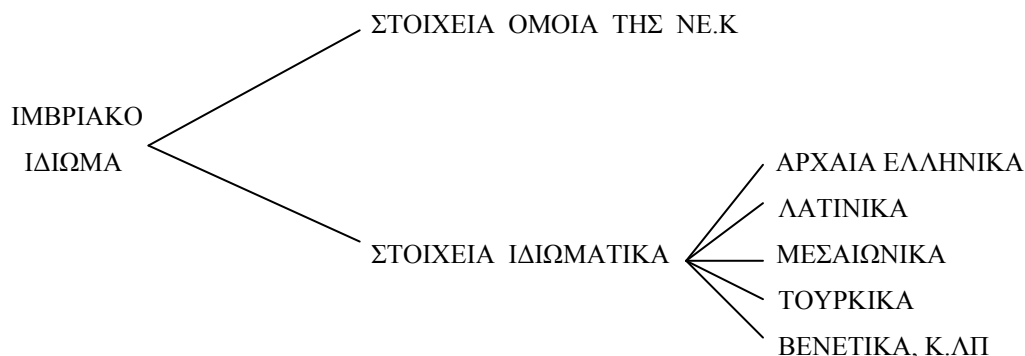
³ περί των βορείων ιδιωμάτων της ΝΕ πβλ. κυρίως: Παπαδόπουλος Α., *Γραμματική των Βορείων Ιδιωμάτων της Νέας Ελληνικής*, Αθήνα, 1926., Φάβης Β., «Ο δυναμικός τονισμός της Βορείας Ελληνικής και τα αποτελέσματα αυτού», *Αθηνά* 55 (1951), σ.σ. 3-18., Ανδριώτης Ν., «Φωνητικά των Βορείων Ιδιωμάτων της Νέας Ελληνικής», *Αθηνά* 45 (1933), σ.σ. 252-61 καθώς και Ανδριώτης Ν., «Τα όρια των βορείων, ημιβορείων και νοτίων Ελληνικών ιδιωμάτων της Θράκης», *Αρχαίον Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού* 10 (1943-4), σ.σ. 131-85.

⁴ πβλ. Hatzidakis G., *Einleitung in die Neugriechische Grammatik*, Leipzig, 1892, S.s. 343-53 καθώς και Χατζιδάκις Γ., *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά*, τ.1, σ.σ. 251 και εξής., Αθήνα, 1905.

⁵ πβλ. Βαγιακάκος Δ., «Αρχαία Ελληνικά εις τας Νεοελληνικές Διαλέκτους», *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά* 5 (1996), σ. 279.

σειρά τους να διακριθούν, ως προς την προέλευσή τους σε τουρκικά, μεσαιωνικά, λατινογενή ή τέλος αρχαία ελληνικά (στο εξής: Α.Ε.).

Το Ι.Ι., παρόλη την μακραίωνη ιστορία του, αποδείχθηκε ιδιαίτερα συντηρητικό καθώς διατήρησε πλήθος αρχαϊκών στοιχείων, αντιπροσωπευτικό δείγμα των οποίων θα εξετάσουμε εφεξής.

2. ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

2.1. ΜΟΡΦΟ-ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ⁶

Στο επίπεδο αυτό θα αναφερθούμε στα κυριότερα αρχαϊκά *μορφήματα*⁷ – ελάχιστες σημασιολογικές μονάδες –, τα οποία διατηρήθηκαν είτε *αυτούσια*, *αναλλοίωτα* είτε μερικώς *διαφοροποιημένα* εξαιτίας ορισμένων αλλοιώσεων⁸ που οφείλονται σε φωνολογικές μεταβολές, μεταβολές δηλ. των φωνημάτων⁹ μέσω των οποίων αντιπροσωπεύονται τα μορφήματα.

2.1.1. Μορφήματα αναλλοίωτα

1. Διατήρηση της ετυμολογικώς ορθότερης *άσιγμης* αρχαϊκής κατάληξης διαφόρων επιρρημάτων επί των οποίων στην ΝΕ.Κ. προσετέθη το καταληκτικό –ς.¹⁰

Α.Ε.	Ι.Ι.	ΝΕ.Κ.
οψέ	ΐψε	εψές
κιάλα (<και δία)	κιάλα	κιάλας

⁶ περί Μορφολογίας πβλ. Mackridge P, *The Modern Greek Language*, Oxford, 1985 [ελλ. μτφρ. Πετρόπουλος Κ, *Η Νεοελληνική Γλώσσα*, Αθήνα, 1987, σ.σ. 214-289] καθώς και Φιλίππακη – Warburton E., *Εισαγωγή στη θεωρητική γλωσσολογία*, Αθήνα, 1992, σ.σ. 73-93.

περί Φωνητικής – Φωνολογίας πβλ. Σετάτος Μ, *Φωνολογία της Κοινής Νεοελληνικής*, Αθήνα, 1974. Newton B, *The generative interpretation of dialect: a study of modern Greek Phonology*, Cambridge, 1972 καθώς και Φιλίππακη – Warburton E, *Εισαγωγή στη Θεωρητική γλωσσολογία*, Αθήνα, 1992, σ.σ. 37-71.

⁷ περί της έννοιας του μορφήματος πβλ. Μπαμπινιώτης Γ, *Θεωρητική Γλωσσολογία*, Αθήνα, 1980, σ.σ. 160-5.

⁸ Η έννοια της γλωσσικής αλλοίωσης και μεταβολής σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εκλαμβάνεται μειωτικά ως προς τα αποτελέσματα που προκαλεί. Πρόκειται για φυσιολογικές αλλαγές που προκαλούνται και στοχεύουν στο επικοινωνιακό γεγονός πβλ. Φραγκουδάκη Α., *Γλώσσα και Ιδεολογία*, Αθήνα, 1993, σ.σ. 30-4. Περί της Γλωσσικής Μεταβολής πβλ. κυρίως: Aitchison J., *Language Change: Progress or Decay?*, London, 1991. Hock H.H., - Joseph B., *Language History, Language Change and Language Relationship. An Introduction to Historical and Comparative Linguistics*, Berlin / N. York, 1996 καθώς και Chambers J.K. – Trudgill P., *Dialectology*, Cambridge, 1984.

⁹ περί της έννοιας του φωνήματος πβλ. Μπαμπινιώτης Γ, *Θεωρητική Γλωσσολογία*, Αθήνα, 1980, σ.σ. 157-160.

¹⁰ πβλ. Ανδριώτης Ν., «Οι Αρχαϊσμοί του Γλωσσικού Ιδιώματος της Ίμβρου», *Ίμβρος 30-1*, 1949, σ. 117.

2. Διατήρηση των Α.Ε. ρηματικών καταλήξεων /-as, -a/ <-ας, α> και /-is, -i/ <-εις, -ει> στο β' και γ' ενικό Παρατατικού των περισπωμένων (παλαιών συνηρημένων) ρημάτων σε -άω και -έω αντιστοίχως, κατά την κλήση ρημάτων Α.Ε. ή μη προελεύσεως.¹¹

Α.Ε.	Ι.Ι.	ΝΕ.Κ.
εγέλας, εγέλα	γέλας, γέλα	γελούσες, γελούσε
ετύπας, ετύπα	τύπας, τύπα	τυπούσες, τυπούσε
-----	γύρνας, γύρνα	γυρνούσες, γυρνούσε
ηπόρεις, ηπόρει	μπόρεις, μπόρει	μπορούσες, μπορούσε

3. Διατήρηση περιστασιακά της έρρινης Α.Ε. ονοματικής κατάληξης /-n/ <-ν> στην Αιτιατική Ενικού των τρικατάληκτων (παλαιών δευτεροκλίτων) αρσενικών ουσιαστικών σε /-os/ <-ος>¹².

Α.Ε.	Ι.Ι.	ΝΕ.Κ.
λόγον	λόγου(ν)	λόγο
κόπον	κόπου(ν)	κόπο

2.1.2. Μορφήματα διαφοροποιημένα

1. Διατήρηση της Α.Ε. ρηματικής κατάληξης /-pto/ <-πτω> υπό την μορφή /-ftu/ <-φτου>, κατόπιν ανομοίωσης του άηχου κλειστού συμφώνου /p/ <π> εμπρός από το επίσης άηχο κλειστό /t/ <τ>, με τροπή αυτού στο αντίστοιχο άηχο διαρκές /f/ <φ> και κώφωσης του ατόνου /-o/ <-ω> σε /-u/ <-ου>¹³.

Α.Ε.	Ι.Ι.	ΝΕ.Κ.
κόπτω	κόπτου	κόβω
θάπτω	θάπτου	θάβω

2. Διατήρηση της Α.Ε. ρηματικής κατάληξης /-so/ <-σσω> υπό την μορφή /-su/ <-σσου>, κατόπιν κώφωσης του ατόνου /-o/ <-ω> σε /-u/ <-ου>¹⁴.

Α.Ε.	Ι.Ι.	ΝΕ.Κ.
διατάσσω	διατάσσου	διατάζω
φράσσω	φράσσου	φράζω
πλάσσω	πλάσσου	πλάθω
φυλάσσω	φ'λάσσου	φυλά(γ)ω

¹¹ πβλ. Ανδριώτης Ν., «Οι Αρχαϊσμοί του Γλωσσικού Ιδιώματος της Ίμβρου», *Ίμβρος 30-1*, 1949, σ. 117.

¹² πβλ. Andriotis N., *Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten*, Wien, 1974, S. 388.

¹³ πβλ. Ανδριώτης Ν., «Οι Αρχαϊσμοί του Γλωσσικού Ιδιώματος της Ίμβρου», *Ίμβρος 30-1*, 1949, σ. 117.

¹⁴ πβλ. Ανδριώτης Ν., «Οι Αρχαϊσμοί του Γλωσσικού Ιδιώματος της Ίμβρου», *Ίμβρος 30-1*, 1949, σ. 117.

3. Διατήρηση της Α.Ε. μεσο-παθητικής κατάληξης μετοχών /-umenos/ <-ούμενος> υπό την μορφή /-uminus/ <-ούμινους>, κατόπιν *κώφωσης* των ατόνων /ε/ <ε> και /ο/ <ο> σε /ι/ <ι> και /υ/ <ου> αντιστοίχως, κατ' αναλογία προς τις μετοχές των συνηρημένων ρημάτων σε -έω της Α.Ε.¹⁵.

A.E.	I.I.	NE.K.
ποιούμενος, καλούμενος, ζητούμενος, κ.λπ.	χρειαζόμενους βρισκόμενους	χρειαζόμενος (ευ)βρισκόμενος

4. Διατήρηση της άσιγμης Α.Ε. ενεργητικής κατάληξης μετοχών στην Αιτιατική Ενικού του αρσενικού γένους /-oda/ <-οντα> και /-óda/ <-ώντα> υπό την μορφή /-uda/ <-ουντα> και /-óda/ <-ώντα> αντιστοίχως, κατόπιν *κώφωσης* του ατόνου /ο/ <ο> σε /υ/ <ου>¹⁶.

A.E.	I.I.	NE.K.
γράφοντα (τον)	γράφουντα	γράφοντας
παίζοντα (τον)	παίζουντα	παίζοντας
γελώντα (τον)	γιλώντα	γελώντας
πηδώντα (τον)	π'δώντα	πηδώντας

5. Διατήρηση της Α.Ε. υποκοριστικής κατάληξης /-ion/ <-ιον> υπό την μορφή /-í/ <-ί> ή /θ/, κατόπιν *αποβολής* του ατόνου /ι/ <ι> κατά την παραγωγή υποκοριστικών από λέξεις Α.Ε. ή μη προελεύσεως.¹⁷

A.E.	I.I.	NE.K.
κτένιον	χτινί	χτενάκι
-----	τσαντί (< τουρ. çanta)	τσαντάκι, τσαντούλα
-----	πουρτί (< λατ. porta)	πορτάκι, πορτίτσα, πορτούλα
-----	Φουστήρ'	Φωστηρούλα

6. Διατήρηση της Α.Ε. ρηματικής κατάληξης β' πληθυντικού Παρατατικού και Αορίστου β' ενεργητικής φωνής /-ete/ <-ετε> υπό την μορφή /-iti/ <-ιτι>, κατόπιν *κώφωσης* των ατόνων /ε/ <ε> σε /ι/ <ι>¹⁸.

A.E.	I.I.	NE.K.
είχετε	είχιτι	είχατε
εφάγετε	φάγιτι	φάγατε
επίετε	πιήκιτι	πιήκατε, ήπιατε

¹⁵ περί των συνηρημένων ρημάτων και των μετοχών αυτών πβλ. Σταματάκος Ι., *Ιστορική Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής*, Αθήνα, 1990, σ.σ. 291-301.

¹⁶ πβλ. Ανδριώτης Ν., «Οι Αρχαϊσμοί του Γλωσσικού Ιδιώματος της Ίμβρου», *Ίμβρος 30-1*, 1949, σ. 117. περί των Α.Ε. ενεργητικών μετοχών πβλ. Σταματάκος Ι., *Ιστορική Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής*, Αθήνα, 1990, σ.σ. 246-7

¹⁷ πβλ. Ανδριώτης Ν., «Οι Αρχαϊσμοί του Γλωσσικού Ιδιώματος της Ίμβρου», *Ίμβρος 30-1*, 1949, σ.117 καθώς και του ίδιου, «Περί Του Γλωσσικού Ιδιώματος Της Ίμβρου», *Ίμβρος 48*, 1997, σ.σ. 21-2.

Σημ.: η κατάληξη -ι που απαντάται στο I.I. υπάρχει και στην NE.K. αλλά έχει χάσει την υποκοριστική της σημασία (π.χ.: παιδί [< αρχ. παιδίον < παίς], πόδι [< αρχ. πόδιον < πούς], αλλά: παιδ-άκι, ποδ-αράκι, κ.τ.ό.).

¹⁸ πβλ. Andriotis N., *Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten*, Wien, 1974., S. 261.

7. Διατήρηση της Α.Ε. ρηματικής κατάληξης Ενεστώτα ενεργητικής φωνής /-io/ <-ύω> υπό την μορφή /-iό/ <-υώ>, κατόπιν *συνίζησης* του /i/ <υ> προς το ακόλουθο /-ο/ <-ω>¹⁹.

A.E.	I.I.	NE.K.
λύω	λυώ	λύνω
ξύω	ξύω	ξύνω
πτύω	φτώ	φτύνω

8. Διατήρηση της Α.Ε. ονοματικής παραγωγικής κατάληξης /-ótis/ <-ότης> υπό την μορφή /-ót'/ <-ότ'>, κατόπιν *αποβολής* του ατόνου /i/ <η> και *σίγησης* του ληκτικού /-ç/ <-ç>²⁰.

A.E.	I.I.	NE.K.
-----	ασπριότ' (<λατ. asper)	ασπράδα
υγρότης	᾿γριότ'	υγρότητα
σκληρότης	σκληριότ'	σκληρότητα, σκληράδα

ΠΙΝΑΚΕΣ ΜΟΡΦΟ – ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ

Μ Ο Ρ Φ Η Μ Α Τ Α Α Ν Α Λ Α Ο Ι Ω Τ Α			
Μ Ο Ρ Φ Η Μ Α Τ Α	Π Α Ρ Α Δ Ε Ι Γ Μ Α Τ Α		
	A.E.	I.I.	NE.K.
άσιγμη κατάληξη	κιάλα	κιάλα	κιάλας
/-as,-a/, /-is,-i/	γάλα	γάλα	γελούσε
τελικό /-n/ <-v>	λόγον	λόγου(ν)	λόγο

Μ Ο Ρ Φ Η Μ Α Τ Α Δ Ι Α Φ Ο Ρ Ο Π Ο Ι Η Μ Ε Ν Α				
Μ Ο Ρ Φ Η Μ Α Τ Α		Π Α Ρ Α Δ Ε Ι Γ Μ Α Τ Α		
I.I.	ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ	A.E.	I.I.	NE.K.
/-ftu/ <-φτου>	/-pto/ <-πτω>	θάπτω	θάφτου	θάβω
/-su/ <-σσου>	/-so/ <-σσω>	φράσσω	φράσσου	φράζω
/-uminus/ <-ούμινους>	/-umenos/ <-ούμενος>	ποιούμενος, κ.λπ.	βρισκούμινους	(ευ)βρισκό-μενος
/-uda/ <-ουντα>	/-oda/ <-οντα>	γράφοντα (τον)	γράφουντα	γράφοντας
/-óda/ <-ώντα>	/-óda/ <-ώντα>	γελώντα (τον)	γιλώντα	γελώντας

¹⁹ πβλ. Andriotis N., Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten, Wien, 1974, S. 575.

²⁰ πβλ. Ανδριώτης Ν., «Περί Του Γλωσσικού Ιδιώματος Της Ίμβρου», *Ίμβρος* 48, 1997, σ. σ. 16, 21.

/-ί/ <-ί> 0	/-ιον/ <-ίον>	κτένιον -----	χτινί Φουστήρ'	χτενάκι Φωστηρούλα
/-ίτι/ <-ιτι>	/-ετε/ <-ετε>	είχετε	είχιτι	είχατε
/-ιό/ <-υώ>	/-ύο/ <-ύω>	λύω	λυώ	λύνω
/-ότ' / <-ότ'>	/-ότις/ <-ότης>	σκληρότης	σκληρ'ότ'	σκληρότητα

2.2. ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ²¹

Στο επίπεδο αυτό θα εξετάσουμε έναν σημαντικό αριθμό λέξεων²² που προέρχονται από την Α.Ε. Αναλόγως του είδους της προέλευσής τους μπορούν να διακριθούν σε άμεσες ή έμμεσες. Με τον όρο *άμεσες* νοούνται οι λέξεις του Ι.Ι. οι οποίες, με ορισμένες φωνολογικές ή/και σημασιολογικές διαφοροποιήσεις, απαντώνται *αυτούσιες* στην Α.Ε. προερχόμενες έτσι άμεσα από αυτήν, ενώ με τον όρο *έμμεσες* νοούνται λέξεις του Ι.Ι. οι οποίες *δεν* απαντώνται *αυτούσιες* στην Α.Ε., αλλά που προέρχονται κατά τρόπο έμμεσο από Α.Ε. στοιχεία.

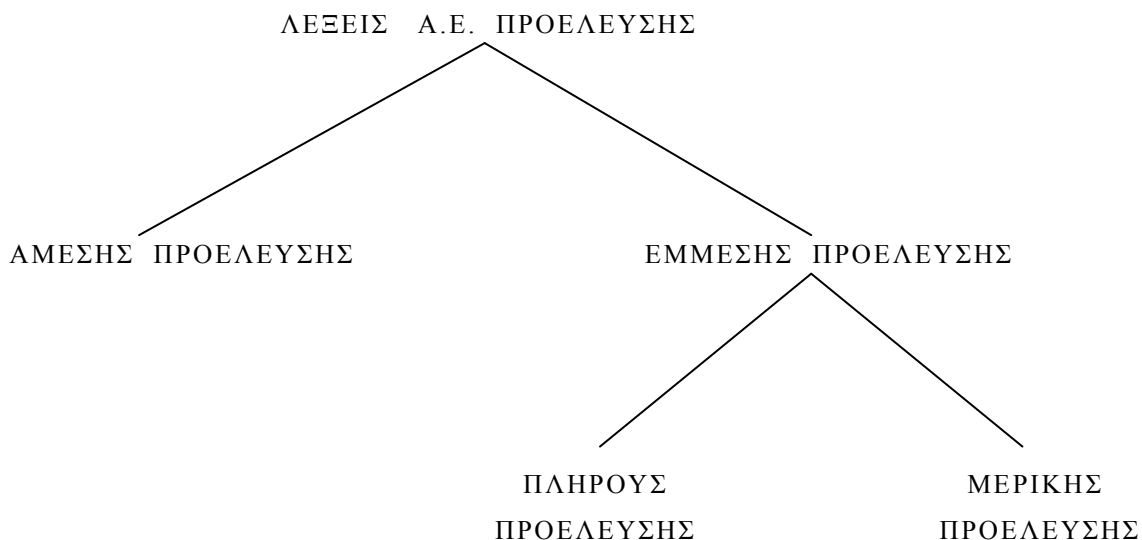
Με την σειρά τους οι έμμεσες αυτές λεξικές μονάδες του Ι.Ι. κατηγοριοποιούνται σε λέξεις πλήρους ή μερικής Α.Ε. προέλευσης. Λέξεις *πλήρους* ή *ολικής* Α.Ε. προέλευσης είναι αυτές των οποίων *όλα* τα στοιχεία προέρχονται από την Α.Ε. ενώ αντιστοίχως *μερικής* ή *τμηματικής* Α.Ε. προέλευσης είναι οι λέξεις (σύνθετες ή παράγωγες) των οποίων το σύνολο των στοιχείων *δεν* προέρχονται από την Α.Ε. αλλά μόνο *ένα μέρος*, *ένα τμήμα* αυτών, αντλώντας έτσι στοιχεία και από *άλλες γλώσσες* και μάλιστα την Τουρκική.²³

²¹ Οι λέξεις που θα εξεταστούν στο εν λόγω επίπεδο προέρχονται από ανέκδοτη προσωπική συλλογή του γράφοντος καθώς επίσης και από τα παρακάτω κυρίως έργα: Andriotis N., *Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten*, Wien, 1974., του ιδίου, «Περί Του Γλωσσικού Ιδιώματος Της Ίμβρου», *Ίμβρος 45-6, 48*, 1997., του ιδίου, «Οι Αρχαϊσμοί του Γλωσσικού Ιδιώματος της Ίμβρου», *Ίμβρος 30-1*, 1949, σ. 118., Ξεινός Κ. Σ., *Του νησιού μας η γλώσσα: Γλωσσάρι της Ίμβρου*, Θεσσαλονίκη, 1981., του ιδίου, *Λαογραφικά της Ίμβρου*, (τ.1-2), Θεσσαλονίκη, 1987-8.

²² Στην παρούσα μελέτη σε καμία περίπτωση *δεν* θα εξετάσουμε το *σύνολο* των λέξεων που προέρχονται άμεσα ή έμμεσα από την Α.Ε. λόγω περιορισμένου χώρου. Θα αναφερθεί μόνο αντιπροσωπευτικό δείγμα για την κατάδειξη απλώς της γενικότερης κατάστασης που επικρατεί στο Ι.Ι.

²³ Οι λέξεις τις οποίες ονομάσαμε μερικής Α.Ε. προέλευσης καλούνται και *υβρίδια* ως αποτέλεσμα διασταύρωσης μεταξύ δύο γλωσσών για την παραγωγή ενός τύπου. Στην παρούσα μελέτη υιοθετούμε τον όρο της *μερικής Α.Ε. προέλευσης* κατ' αντιπαράθεση προς τον αντίστοιχο της *ολικής Α.Ε. προέλευσης*. Περί των υβριδίων της ΝΕ.Κ. πβλ. Μπακάκου – Ορφανού Αικ., *Λεξιλόγιο της Κοινής Νέας Ελληνικής*, Αθήνα, 1979, σ. 16.

ΣΧΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΤΟΥ Ι.Ι. ΜΕ Α.Ε. ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

2.2.1. Λέξεις άμεσης Α.Ε. προέλευσης

1. ΡΗΜΑΤΑ

αλάζουμι [< αρχ. ελαύνω] 1.κωπηλατώ, 2.κάνω βόλτα.

ανιρρ'φό [< αρχ. αναρροφέω-ω] αναρουφώ, ξανακαταπίνω.

ανουρταλίζου [< αρχ. ανορταλίζω] αναφτερουγίζω, χτυπώ τις φτερούγες μου.

απουδέρνου [< αρχ. αποδέρω 'χτυπώ γδέρνω εντελώς'] χτυπώ δυνατά.

απουκλειώ [< αρχ. αποκλείω] αποκλειώ.

αρίζου [< αρχ. ερίζω] φιλονεικώ, διαπληκτίζομαι.

αρλυέμι [< αρχ. ωρύομαι] ουρλιάζω.

βαγγιλίζου [< αρχ. ευαγγελίζομαι 'φέρω καλές ειδήσεις'] διαβάζω, φυλάσσω το Ευαγγέλιο.

γανώνου [< αρχ. γανόω-ώ] γυαλίζω χάλκινα σκεύη.

γηρώ [< αρχ. γηράω-ώ] γερνώ.

γ'γραίνου [< αρχ. υγραίνω] μουσκεύω.

δαμάζου [< αρχ. δαμάζω] χτυπώ βίαια.

διαλλάσσου [< αρχ. διαλλάσσω 'συνδιαλλάσσομαι'] διαβαίνω, περνώ.

διαμιτρώ [< αρχ. διαμετρώ] (κατά)μετρώ.

διχώ [< αρχ. διχάζω 'διαίρω'] εμποδίζω.

ζ'γκιρνώ [< αρχ. συγκεράννυμι] αναμειγνύω (ζεστό και κρύο νερό).

ζ'γκλαίγου [< αρχ. συγκλαίω] συλλυπούμαι.

ζ'γκουλλιέμι [< αρχ. συγκολλάομαι – ώμαι] εξαρτώμαι από κάποιον.

κ'τιάζου [< αρχ. κοιτάζω] 1.βάζω στο κρεβάτι, 2.πάω στο κρεβάτι.

καταπονών [< αρχ. καταπονέω-ώ] καταβάλλω, κουράζω, καταπονώ.

λ'γουρώ [< αρχ. ολιγορέω-ώ 'παραμελώ'] μου λείπει πολύ (κάποιος), λιμπίζομαι, λαχταρώ.
λαλώ [< αρχ. λαλέω-ώ] φωνάζω, μιλώ δυνατά.
λέχου [< αρχ. ελέγχω] ελέγχω.
λιέμι [< αρχ. αλάομαι – ώμαι] περιπλανιέμαι, γυρίζω άσκοπα.
μαστίζου [< αρχ. μαστίζω 'μαστιγώνω, δέρνω'] βασανίζω, ταλαιπορώ.
μέχουμι [< αρχ. μάχομαι] διάκειμαι εχθρικός.
μιγαλύνου [< αρχ. μεγαλύνω] μεγαλώνω (αμετβ. – μετβ.).
μιταδένου [< αρχ. μεταδέω 'δένω διαφορετικά'] λύνω ένα ζώο από ένα μέρος και το δένω σε ένα άλλο.
μιταλλάσσου [< αρχ. μεταλλάσσω] αλλάζω, εναλλάσσω.
μιτέχου [< αρχ. μετέχω 'συμμετέχω'] (επί συζύγων) συνουσιάζομαι.
μουλουγώ [< αρχ. ομολογώ 'συμφωνώ'] μιλώ.
νίφτου [< αρχ. νίπτω] πλένω
νουγώ [< αρχ. νοέω-ώ] κατανοώ, καταλαβαίνω, αντιλαμβάνομαι.
ξ'πώ [< αρχ. εκσυσπάω-ώ] ξαφνιάζομαι, τρομάζω.
ξανιστήνου [< αρχ. εξανίστημι 'ανεγείρω'] ανασταίνω.
ξιμαργώνου [< αρχ. εκμαργόω – ώ 'τρελαίνω'] αναζωογονώ κάποιον που παραλίγο να παγώσει.
ξιπαίρνουμι [< αρχ. εξεπαίρω 'διεγείρω'] γίνομαι ψηλομύτης.
ξιτσ'λώ [< αρχ. εκτιλάω – ώ] εκκρίνω περιττώματα.
ζυώ [< αρχ. ζύω] ζύνω.
παραθέτου [< αρχ. παρατίθημι 'βάζω δίπλα'] μαζεύω προς φύλαξη.
παραμένου [< αρχ. παραμένω 'μένω κοντά'] ξαγρυπνώ στο πλευρό κάποιου.
παρμέγου [< αρχ. απαμέλω 'βυζαίνω'] σταματώ το άρμεγμα.
πικαθιρίζου [< αρχ. αποκαθαίρω] καθαρίζω.
πισφίγγουμ' [< αρχ. αποσφίγγω 'συσφίγγω'] σταματώ να σφίγγω, χαλαρώνω.
πιτριβου [< αρχ. αποτριβώ 'καθαρίζω διά τριβής'] σταματώ να τρίβω.
προσάφτου [< αρχ. προσάπτω 'προσθέτω'] ανάβω φωτιά με προσάναμμα.
ρ'γώ [< αρχ. ριγώω-ώ] κρυώνω, ριγώ.
σ'ναλλάσσου [< αρχ. συναλλάσσω] αλλάζω.
φτ'ώ [< αρχ. πτύω] φτύνω.
χριώ [< αρχ. χρίω] ασβεστώνω, ασπρίζω, αλείφω.

2. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

αγριά [< αρχ. αγριάς] αγριάδα, είδος αγριόχορτου.
Αγρίδια [< αρχ. αγρίδιον 'μικρός αγρός'] τοπωνύμιο.
άδραχτους [< αρχ. άτρακτος] αδράχτι.
ακόν'το [< αρχ. ακόνη] ακόνη.
άναψ' [< αρχ. άναψις 'άναμμα'] 1.ζέστη, 2.δίψα.
απίλουγους [< αρχ. απόλογος 'διήγηση'] τελευταία λέξη του ετοιμοθάνατου.
αφουδιά [< αρχ. άφοδος,η] έκκριμα, περίττωμα.

β'νί [< αρχ. βουνός] βουνό.
βαλάν' [< αρχ. βάλανος] βελανίδι.
γουνιά [< αρχ. γωνία] εστία, τζάκι.
ἔγριότ' [< αρχ. υγρότης] υγρότητα, υγρασία.
δαμάλα [< αρχ. δάμαλις] μικρή αγελάδα που δεν γέννησε ακόμη.
ἔδρόλ'πας [< αρχ. υδρολαίλαψ 'ανεμοθύελλα'] ψιλή βροχούλα.
ζ'γός [< αρχ. ζυγός] μακρύ ξύλο του αλετριού που μπαίνει στον σβέρκο των βοδιών.
θέρους [< αρχ. θέρος] θέρισμα.
ίδρους [< αρχ. ιδρώς] ιδρώτας.
κ'νό [< αρχ. κοινόν] κοινότητα.
καταρράχτ'ς [< αρχ. καταρράκτης] καταπακτή.
κατέβασ' [< αρχ. κατάβασις] 1.κάθοδος, 2.καταρροή.
κουμμός [< αρχ. κομμός 'χτύπημα'] εξάντληση.
κρυφτής [< αρχ. κρύπτη] κρυφτό.
λ'για [< αρχ. λύγος,η] λυγαριά.
λούβα [< αρχ. λώβη] λέπρα.
μ'κρίότ' [< αρχ. μικρότης] μικρότητα.
μ'ναίου [< αρχ. μηνιαίος] μηνιάτικο.
νάμα [< αρχ. νάμα 'τρεχούμενο νερό'] κρασί θείας κοινωνίας.
ξόγανου [< αρχ. ζόανον] (ειρων.) βλάκας, γελοίος.
όμπυους [< αρχ. έμπυος 'ο έχων πύον'] πύον.
ούγια [< αρχ. ώα 'περιθώριο'] άκρα υφάσματος.
ουρτιά [< αρχ. ορθή] η 'καλή', μπροστινή πλευρά υφάσματος.
παίδους [< αρχ. παίς] νεαρός.
παλιότ' [< αρχ. παλαιότης] παλαιότητα.
παραστατό [< αρχ. παραστάτης 'ο στεκόμενος κοντά σε κάποιον'] παραστάδα πόρτας.
ρίγους [< αρχ. ρίγους] ανατριχίλα.
σεύκλου [< αρχ. σέυτλον] σέσκουλο.
ἔστιά [< αρχ. εστία] εστία, τζάκι.
στίμα [< αρχ. στίγμα] λεκές, κυλίδα.
σφουγγούνα [< αρχ. σπογγιά] πνεύμονας.
ταγή [< αρχ. ταγή 'διευθέτηση'] ζωοτροφές.
τέκνου [< αρχ. τέκνον] παιδί.
τρόχαλους [< αρχ. τροχαλός 'στρογγυλός'] ξερολιθιά.
φ'λιά [< αρχ. φιλία] 1.φιλία, 2.φιλοδώρημα.
ἔφάλ' [< αρχ. ομφαλός 'κεντρικό σημείο'] καταπακτή.
φθίσ' [< αρχ. φθίσις] φυματίωση.
χ'λιάρ' [< αρχ. κοχλίας] 1.κουτάλι, 2.(μτφρ. – ειρων.) κουτσομπόλης.
χ'μάδέλ' [< αρχ. χειμάδιον] μικρό μέρος για ξεχειμώνασμα.
χιουνιάς [< αρχ. χιών 'χειμώνας'] καιρός που χαρακτηρίζεται από δριμύ ψύχος.

ψαθί [< αρχ. *ψίαθος*] μικρή ψάθα.

3. ΕΠΙΘΕΤΑ

άκρατους [< αρχ. *άκρατος*] γνήσιος

αλλόφ'λους [< αρχ. *αλλόφυλος* 'ξένος'] Διάβολος, Αντίχριστος.

αν'φέλ'τους [< αρχ. *ανωφέλιτος* 'άχρηστος'] 1.αδύναμος, 2.άτακτος.

άπ'ρους [< αρχ. *άπυρος*] άβραστος.

αχείμαστους [< αρχ. *αχείμαστος* 'ο άνευ τρικυμιών'] ο άνευ χιονοπτώσεων.

βλάστ'μους [< αρχ. *βλάσφημος*] υβριστής.

γρός [< αρχ. *υγρός*] βρεγμένος.

μανός [< αρχ. *μανός*] χαλαρός, πλαδαρός.

μιλιχόν'ς [< αρχ. *μελάγχολος* 'ο πάσχων από ίκτερο'] φιλάσθενος.

παράβατους [< αρχ. *παραβάτης*] άτακτος.

παραβλιπός [< αρχ. *παραβλώψ*] αλλοίθωρος.

σκατουφάς [< αρχ. *σκατοφάγος*] (μτφρ. – υβρ.) ευτελής άνθρωπος.

τιμ'κός [< αρχ. *τιμητικός* 'ο εκτιμών την αξία κάποιου πράγματος'] αξιοσέβαστος.

ψιακός [< αρχ. *ψίαζ* 'σταγόνα'] πολύ πικρός.

2.2.2. Λέξεις έμμεσης Α.Ε. προέλευσης

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω (κεφ.: 2.2.) οι έμμεσες λέξεις διακρίνονται περαιτέρω σε λέξεις πλήρους ή ολικής και μερικής ή τμηματικής Α.Ε. προέλευσης. Τις κατηγορίες αυτές, εκ των οποίων η δεύτερη εμφανίζει τα λιγότερα παραδείγματα, θα εξετάσουμε εξεξής.

2.2.2.1. Έμμεσες λέξεις πλήρους (ή ολικής) Α.Ε. προέλευσης

1. ΡΗΜΑΤΑ

αγκουιάζου [< αρχ. *αγκών*] ευθυγραμμίζω μία γωνία.

αгнаδεύου [< αρχ. *τα εναντία*] παρατηρώ από μακριά.

αγριουνομώ [< αρχ. *άγριος* + αρχ. *-νόμος*] φοβεριζώ.

βλαστουλογώ [< αρχ. *βλαστός* + αρχ. *-λογώ*] κόβω τα βλαστάρια.

γαμπρίζου [< αρχ. *γαμβρός*] ερωτοτροπώ, φλερτάρω.

δρασκιλώ [< αρχ. *διά* + αρχ. *σκέλος*] υπερπηδώ.

δρουχόνουμι [< αρχ. *ύδωρ* + αρχ. *χέω*] καταϊδρώνω.

ζ'λουπατώ [< αρχ. *δυλίζω* + αρχ. *πατέω* – ώ] τσαλαπατώ.

θρουνιάζουμι [< αρχ. *θρόνος*] 1.κάθομαι άνετα, 2.(μτφρ. – ειρων.) πηγαίνω κάπου απρόσκλητος.

κ'κκίζου [< αρχ. *κόκκος*] σπείρω φασόλια, ρεβίθια, κ.λπ.

κ'ναχόνουμι [< αρχ. *κυνάγχη* 'είδος θανατηφόρας αρρώστιας των σκύλων'] συναχώνομαι.

καθουγ'δεύου [< αρχ. κατά + αρχ. οδηγέω – ώ] συμβουλευώ.

καρδαρίζου [< αρχ. κάδος] (επί ύδατος) κοχλάζω.

καταχιρίζου [< αρχ. κατά + αρχ. χείρ] ξεκινώ κάτι.

λαγουπίνου [< αρχ. λαγός + αρχ. πίνω] πίνω μικρές ποσότητες σαν λαγός.

λιανουτραγ'δῶ [< αρχ. λείος + αρχ. τραγωδέω – ώ] σιγοτραγουδώ.

μαραγκιάζου [< αρχ. μαραίνω] (επί φυτού) μαραίνομαι.

ματουχώνουμι [< αρχ. αίμα + αρχ. χώννυμι] χώνομαι στο αίμα.

μιρουχουρίζου [< αρχ. ημέρα + αρχ. χωρίζω] χωρίζω για μία ημέρα τα μικρά ζώα που βυζαίνουν.

ἴνουματίζου [< αρχ. ὄνομα] δίνω ὄνομα σε κάποιον.

ξαλουνίζου [< αρχ. εκ + αρχ. ἄλως 'αλώνι'] τελειώνω το αλώνισμα.

ξιρουσπέρνου [< αρχ. ξηρός + αρχ. σπείρω] σπέρνω σε ξερό χωράφι.

παραβρουμιάζου [< αρχ. παρά + αρχ. βρώμα, το 'τροφή'] (επί αλιείας) μαλαγρώνω.

παραθουριάζου [< αρχ. παρά + αρχ. θεωρία 'παρατήρηση'] χλωμιάζω.

παρακ'λώ [< αρχ. παρά + αρχ. κλίνω] καθυστερώ, αναβάλλω.

ῥουματίζουμι [< αρχ. ὄραμα] ονειρεύομαι.

σκ'λουψουφῶ [< αρχ. σκύλος + αρχ. ψοφέω – ώ 'κροτά'] (επί ανθρώπου)(μτφρ.) πεθαίνω σαν σκυλί.

τραπουδίζου [< αρχ. τρίπους] 1. δένω τα τρία πόδια του ζώου προκειμένου να το ανατρέψω, 2.(μτφρ.) βάζω τρικλοποδιά.

φαγγρίζου [< αρχ. φάγρος] ανοίγω τα μάτια μου σαν του φαγγριού.

χαμουβλέπου [< αρχ. χαμαί + βλέπω] περπατώ κοιτάζοντας χαμηλά.

ἴχνας' [< αρχ. ἴχνος] (επί ανέμου)(απρόσ.) φυσά σιγανά και αθόρυβα.

ἴψ'μόγαλου [< αρχ. ὄψιμος + αρχ. γάλα] το τελευταίο γάλα.

2. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

αβατουριά [< αρχ. βάτος + αρχ. ὄριον] αδιάβατος φράκτης από βάτους.

αθρασκούφ' [< αρχ. ανθρακιά 'σωρός από αναμμένα κάρβουνα' + αρχ. κούφος 'ελαφρύς'] μείγμα στάχτης και κάρβουνων αναμμένων.

ανιγάλλιασ' [< αρχ. ανά + αρχ. αγάλλομαι] αγαλλίαση.

ανιρρούσα [< αρχ. αναρρέω 'ρέω προς τα πίσω'] παλιρροιακό κύμα.

βαρ'θαλαμίδ' [< αρχ. παρά + αρχ. θάλαμος] θυρίδα σεντουκιού.

βριχτούρα [< αρχ. βρέχω] ματσάκι βασιλικού για ράντισμα.

γαλάριου [< αρχ. γάλα] ζώο που αρμέγεται.

δαυλίτ'ς [< αρχ. δαυλός] είδος αρρώστιας των σιτηρών.

ίλαμμους [< αρχ. ἰλύς 'λάσπη' + αρχ. ἄμμος] τόπος από ἄμμο και λάσπη.

καθίστρις [< αρχ. καθίζω] μέρος του αργαλειού.

καμός [< αρχ. καίω] καημός.

καρδάρ' [< αρχ. κάδος] ξύλινο δοχείο για ἄρμεγμα.

κλώστ'ς [< αρχ. κλώθω] σιδερένιο αδράχτι.

λαδουπάν' [< αρχ. ελαία + αρχ. πήνος 'ύφασμα'] ύφασμα όπου τυλίγουν το μωρό κατά το βάπτισμα.

λασιά [< αρχ. λάσιος 'δασύτριχος'] πυκνή πλεξούδα.
'λιβρουδόχ' [< αρχ. άλευρον + αρχ. δόχη] δοχείο όπου χύνεται το αλεσμένο αλεύρι.
μαλαθρόρ'ζα [< αρχ. μάραθος + αρχ. ρίζα] ρίζα του μάραθου.
μηρουμήνια [< αρχ. ημέρα + αρχ. μήν] οι δώδεκα πρώτες ημέρες του Αυγούστου.
μπρόφλιου [< αρχ. πρό + αρχ. φλιά 'παραστάδα πόρτας'] είσοδος φούρνου.
'νιάπιτρου [< αρχ. εννέα + αρχ. πέτρα] είδος παιχνιδιού.
ξηρόλακκου [< αρχ. ξηρός + αρχ. λάκκος] λάκκος χωρίς νερό.
ξηρουτύρ' [< αρχ. ξηρός + αρχ. τυρός] ξερό τυρί.
παραγιός [< αρχ. παρά + αρχ. υιός] νεαρός υπάλληλος.
παρακόρ' [< αρχ. παρά + αρχ. κόρη] νεαρή υπάλληλος.
πάρους, το [< αρχ. περάω - ώ] πέρασμα.
προυτόδραμου [< αρχ. πρώτος + αρχ. δραμαίν 'τρέχω'] η πρώτη ρακή που χύνεται από το αποστακτήριο.
ρουπακουβάλανου [< αρχ. ρώπαξ + αρχ. βάλανος] άγριο βελανίδι.
'ρουστάσ' [< αρχ. όρος + αρχ. στάσις] πέτρες τιθέμενες ως όριο ανάμεσα σε δύο χωράφια.
σ'κιογάλου [< αρχ. συκέα + αρχ. γάλα] γάλα συκιάς.
'σουπάτ', το [< αρχ. έσω + αρχ. πάτος] εσωτερικό μπάλωμα τσαρουχιού.
φουρισίμ' [< αρχ. φορέω - ώ] φόρεμα.
φουρτουτήρα [< αρχ. φόρτος] ξύλο διχαλωτό για φόρτωμα ζώου.
γλιαρουπίρουνα [< αρχ. κοχλίας + αρχ. περόνη] κουταλοπίρουνα.
χράδ' [< αρχ. χροιά 'το χρώμα της επιφάνειας'] χρωματιστό νήμα.
ψ'χουπαίδ' [< αρχ. ψυχή + αρχ. παίς] θετό παιδί.

3. ΕΠΙΘΕΤΑ²⁴

άβγαλτους [< αρχ. εκβάλλω] (μτφρ.) άπειρος.
αβγουρούφ'τους [< αρχ. ωό + αρχ. ροφώ] (μτφρ.) ευαίσθητος.
αγιουτ'κός [< αρχ. άγιος] ο προσποιοούμενος τον άγιο.
βαλαν'διάρ'ς [< αρχ. βάλανος] (μτφρ. - υβρ.) βρωμιάρης.
γαλουκαμένους [< αρχ. γάλα + αρχ. καίω] καχεκτικός από έλλειψη γάλακτος.
διαβουλ'κός [< αρχ. διάβολος 'συκοφάντης'] πονηρός, σατανικός.
ζ'ντιρουκέφαλους [< αρχ. σίδηρος + αρχ. κεφαλή] (μτφρ.) απόλυτα υγιής.
κατ'ρέλ'ς [< αρχ. κατουρέω - ώ] αυτός που κατουριέται πάνω του.
κατακουφτός [< αρχ. κατακόπτω] διαμελισμένος.
κατανέους [< αρχ. κατά + αρχ. νέος] ο πολύ νέος.
λ'γουδέκατους [< αρχ. ολίγος + αρχ. δέκα] πολύ αδύνατος.
μαυρουδέματους [< αρχ. αμαυρός + αρχ. δέμας] σκουρόδερμος.
μαυρουμέλανους [< αρχ. αμαυρός + αρχ. μέλας] μαύρος από το ξύλο ή το κρύο.
ξέχουρους [< αρχ. εκ + αρχ. χωρίζω] χωριστός.

²⁴ Στην κατηγορία των επιθέτων συμπεριλαμβάνονται και οι μετοχές παθητικού Παρακειμένου, καθώς και αυτές έχουν τον ρόλο επιθέτου.

ξινουμρίτ'ς [< αρχ. ξένος + αρχ. μέρος] ξενόφερτος.
ουλόγρους [< αρχ. όλος + αρχ. υγρός] ολότελα βρεγμένος.
πατ'σιουμύτ'ς [< αρχ. πατέω – ώ + αρχ. μύτις] ο έχων πλακουτσωτή μύτη.
πιτραδιάρ'ς [< αρχ. πέτρα] ο γεμάτος πέτρες.
σκουλιανός [< αρχ. σχολή 'αργία'] γιορτινός.
σκουρδόπ'στους [< αρχ. σκόροδοι + αρχ. πιστός] (μτφρ. – ειρων.) ο ανάξιος εμπιστοσύνης στον έρωτα.
τιτράγιρους [< αρχ. τέτταρα + αρχ. υγιηρός] πολύ ανθεκτικός.
φантаμένους [< αρχ. φαντάζομαι] υπερόπτης.
χ'μουνιάτ'ς [< αρχ. χειμών] χειμερινός.
χλιμπόν'ς [< αρχ. πνεύμων] κιτρινιάρης.
χοιρ'νίτ'κους [< αρχ. χοίρος] ο κατασκευασμένος από δέρμα χοίρου.
ψυγμένους [< αρχ. ψύχω] αργοκίνητος λόγω ψύξης.

4. ANTONYMIEΣ

έδαιτους [< αρχ. ιδού + αρχ. αυτός] αυτός.
έδικειος [< αρχ. ιδού + αρχ. εκείνος] εκείνος.
εϊτέτοιους [< αρχ. ιδού + αρχ. τοίος] τέτοιος.
εϊτόσους [< αρχ. ιδού + αρχ. τόσος] τόσος.
εϊτούτουνους [< αρχ. ιδού + αρχ. ούτος] αυτός εδώ.
εϊτούτους [< αρχ. ιδού + αρχ. ούτος] αυτός εδώ.
νάδαιτους [< αρχ. ηνί + έδαιτος] αυτός.
νάδικειος [< αρχ. ηνί + έδικειος] εκείνος.
ναϊτέτοιους [< αρχ. ηνί + εϊτέτοιος] τέτοιος.
ναϊτόσους [< αρχ. ηνί + εϊτόσος] τόσος.
ναϊτούτους [< αρχ. ηνί + εϊτούτος] αυτός εδώ.

5. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

έδαιτου [< αρχ. ιδού + αρχ. αυτού] σε αυτό το μέρος.
έδικει [< αρχ. ιδού + αρχ. εκεί] σε εκείνο το μέρος.
ιξαρχής [< αρχ. εκ + αρχ. αρχή] εξαρχής, από την αρχή.
νάδαιτου [< αρχ. ηνί + έδαιτου] σε αυτό το μέρος.
νάδικει [< αρχ. ηνί + έδικει] σε εκείνο το μέρος.
σάδικει [< αρχ. ίσος + έδεκει] προς τα εκεί.
σαδώ [< αρχ. ίσος + αρχ. εδώ] προς τα εδώ, εδώ κοντά.
σακάτ' [< αρχ. ίσος + αρχ. κάτω] προς τα κάτω.
σαμέσα [< αρχ. ίσος + αρχ. μέσος] προς τα μέσα.
σαόξου [< αρχ. ίσος + αρχ. έξω] προς τα έξω.
σαπάν' [< αρχ. ίσος + αρχ. επάνω] προς τα επάνω.

σαπέρα [< αρχ. *ίσος* + αρχ. *πέρα(ν)*] προς τα πέρα.

2.2.2.2. Έμμεσες λέξεις μερικής (ή τμηματικής) Α.Ε. προέλευσης

1. ΡΗΜΑΤΑ

ασπρουγανιάζου [< λατ. *asper* 'τραχύς' + αρχ. *γανόω* – *ώ* 'λάμπω'] ξεθωριάζω.

κουρ'νουβιγλίζου [< αρχ. *κορώνη* + λατ. *vigilia* 'σκοπιά'] (μτφρ.) κοιτάζω ανόητα.

μικρουπίνου [< τουρκ. *bekri* + αρχ. *πίνω*] πίνω πολύ και μεθώ.

ξικαπλαντίζου [< αρχ. *εκ* + τουρκ. *kaplamak* 'περικαλύπτω'] αφαιρώ το κάλυμμα του παπλώματος.

ξιρουγλιντώ [< αρχ. *ξηρός* + τουρκ. *eğlenmek* 'διασκεδάζω'] τρώγω ή πίνω αργά για να το απολαμβάνω.

ζιτσουμπανιάζου [< αρχ. *εκ* + τουρκ. *çoban*] κλέβω, διαλύω το κοπάδι κάποιου.

τζ'γκ'νουμιτρώ [< τουρκ. *Çingene* 'Τσιγγάνος' + αρχ. *μετρέω* – *ώ*] μετρώ με τσιγκουνιά.

2. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

βαριουτσουμπάν'ς [< αρχ. *βαρύς* + τουρκ. *çoban*] βοσκός με μεγάλο κοπάδι.

βρακουζόν' [< λατ. *braca* + αρχ. *ζώνη*] το κορδόνι που δένει το βρακί.

βρακουπόδ' [< λατ. *braca* + αρχ. *πούς*] μπατζάκι.

γαζόλαμπα [< γαλλ. *gaz* 'αέριο' + αρχ. *λάμπω*] λάμπα πετρελαίου.

διαγουρτουπ'τιά [< τουρκ. *yoğurt* + αρχ. *πηκτός*] γιαούρτι που χρησιμοποιείται για μαγιά.

θειαφουντινικές [< αρχ. *θείον* + τουρκ. *teneke*] τενεκές για θειάφισμα.

κατσ'βιλόγαμους [< ιταλ. *cattivello* + αρχ. *γάμος*] γύφτικος γάμος.

καφόμπ'λους [< αραβ. *kahva* + αρχ. *μύλη*] μύλος του καφέ.

λαδουκούμαρου [< αρχ. *ελαία* + λατ. *cucuma*] πήλινο σκεύος με το οποίο βγάζουν το λάδι από τα δοχεία.

λαδουντόλαπους [< αρχ. *ελαία* + τουρκ. *dolar*] ντουλάπι όπου βάζουν τα λάδια.

λακκουσαγίτα [< αρχ. *λάκκος* + λατ. *sagitta*] σαγίτα αργαλειού.

ματουκάπακου [< αρχ. *ομμάτιον* + τουρκ. *karak*] βλέφαρο.

μιλ'σσουπούλ' [< αρχ. *μέλισσα* + λατ. *pullus*] σμήνος μελισσιού.

μουνόσπ'του [< αρχ. *μόνος* + λατ. *hospitium*] σπίτι αποτελούμενο από ένα δωμάτιο.

πουρδουράκ' [< αρχ. *πορδή* + ινδ. *arrak* 'οινόπνευμα από ρύζι'] αδύνατο ρακί.

τζακότ'χους [< τουρκ. *osak* + αρχ. *τοίχος*] τοίχος όπου βρίσκεται το τζάκι.

χαλβαδόπ'τα [< τουρκ. *helva* + αρχ. *πηκτός*] πίτα από χαλβά.

3. ΕΠΙΘΕΤΑ

διπλουκάνατους [< αρχ. *διπλός* + τουρκ. *kanat* 'φτερό'] (επί πόρτας ή παραθύρου) ο έχων διπλά φύλλα.

μαντ'λουδιμένους [< λατ. *mantelium* / *mantilium* + αρχ. *δέω*] ο φέρων μαντήλι στο κεφάλι.

μπουρτσλουχουμένους [< τουρκ. *borç* 'χρέος' + αρχ. *χώννυμι*] χωμένος στα χρέη, καταχρεωμένος.

3. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την παρούσα μελέτη καθώς επίσης και τα συμπεράσματα που δύνανται να εξαχθούν από αυτήν είναι, πιστεύουμε, ιδιαίτερα χρήσιμα και σημαντικά κυρίως από απόψεως γλωσσικής και ιστορικής.²⁵

Έτσι, μέσω της κατάδειξης της Α.Ε. προέλευσης ορισμένων λέξεων του Ι.Ι. και των αναμενόμενων, μέσα από το πέρασμα των αιώνων, διαφορών και μεταβολών που έχουν επέλθει σε επίπεδο τόσο μορφο – φωνολογικό όσο και σημασιολογικό επιτυγχάνεται η προβολή της θαυμαστής *δημιουργικής ικανότητας* που χαρακτηρίζει τους φυσικούς ομιλητές του Ι.Ι., της Ν.Ε. αλλά και της γλώσσας γενικότερα δείχνοντας ίσως με τον εναργέστερο τρόπο την *σύζευξη* που επιτυγχάνεται ανάμεσα στις δύο αντιθετικές δυναμικές που ενυπάρχουν πάντοτε και αλληλοεπιδρούν σε κάθε γλώσσα: της *διατήρησης* και της *μεταβολής*²⁶ συγχρόνως των γλωσσικών στοιχείων στα πλαίσια μίας γλωσσικής κοινότητας για την κάλυψη των κάθε είδους επικοινωνιακών αναγκών²⁷, ενώ συγχρόνως καταδεικνύεται η ιδιαίτερη *φύση* και προβάλλεται η ξεχωριστή *προσωπικότητα* της *κάθε λέξης* μέσα από την μελέτη των διαφόρων μορφών από τις οποίες αυτή έχει περάσει.

Το πιο σημαντικό, όμως, είναι η απόδειξη της *γλωσσικής* και ως εκ τούτου και *ιστορικής συνέχειας του Ι.Ι.* από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας καθώς και η ανάδειξη του Α.Ε. σφρίγγους και μεγαλείου που ενυπάρχει σε κάθε μία από τις ως άνω λέξεις πίσω από τις πάσης φύσεως μορφο – φωνολογικές και σημασιολογικές μεταβολές.

Τέλος, μέσα από την ως άνω εξέταση μέρους της ιστορίας του Ι.Ι. διευκολύνεται η πληρέστερη μελέτη της *ιστορίας της Ν.Ε. γλώσσας*, ενώ παράλληλα προβάλλεται η αδιάσπαστη *πορεία* και *συνέχεια* αυτής, αχώριστο τμήμα της οποίας αποτελούν τα ΝΕ γλωσσικά ιδιώματα.

²⁵ πβλ. Βαγιακάκος Δ., «Αρχαία Ελληνικά εις τας Νεοελληνικάς Διαλέκτους», *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά*, .5, (1996), σ.279.

²⁶ περί της διαρκούς μεταβολής και ετερογένειας που ενυπάρχει στην γλώσσα πβλ. κυρίως Jakobson R., *Selected Writings*, 1971, p. 18 καθώς και Labov W., *What can be learned about change in progress from synchronic descriptions?*, University of Pennsylvania, 1980.

²⁷ περί της εγγενούς τάσης της γλώσσας για διατήρηση και μεταβολή πβλ. Φραγκουδάκη Α., *Γλώσσα και Ιδεολογία*, Αθήνα, 1993, κυρίως σ.σ. 30-4, 53-62.

Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

- Aitchison J., *Language Change: Progress or Decay?*, London, 1991.
- Ανδριώτης Ν., «Τα όρια των βορείων, ημιβορείων και νοτίων Ελληνικών ιδιωμάτων της Θράκης», *Αρχαίον Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού 10*, σ.σ. 131-85.
- Ανδριώτης Ν., «Οι Αρχαϊσμοί του Γλωσσικού Ιδιώματος της Ίμβρου», *Ίμβρος 30-1*, 1949, σ.σ. 117-8.
- Ανδριώτης Ν., «Περί Του Γλωσσικού Ιδιώματος Της Ίμβρου», *Ίμβρος 45-6, 48*, 1997.
- Ανδριώτης Ν., «Φωνητικά των Βορείων Ιδιωμάτων της Νέας Ελληνικής», *Αθηνά 45*, 1933, σ.σ. 252-61.
- Ανδριώτης Ν., *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη, 1995.
- Andriotis N., *Archaismen in neugriechischen Dialekten*, Wien, 1974.
- Βαγιακάκος Δ., «Αρχαία Ελληνικά εις τας Νεοελληνικάς Διαλέκτους», *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά 5*, 1996.
- Chambers J.K. – Trudgill P., *Dialectology*, Cambridge, 1984.
- Δημητριάδης Μ., *Λεξικόν Ελληνο – Τουρκικόν, Τουρκο – Ελληνικόν*, Αθήνα, 1995.
- Hatzidakis G., *Einleitung in die Neugriechische Grammatik*, Leipzig, 1892.
- Hock H.H. – Joseph B., *Language History, Language Change and Language Relationship. An Introduction to Historical and Comparative Linguistics*, Berlin / N. York, 1996.
- Jakobson R., *Selected Writings*, Mouton, La Haye, 1971
- Κέντρο Ανατολικών Γλωσσών και Πολιτισμού, *Ελληνο – Τουρκικό Λεξικό*, Αθήνα, 1994.
- Κέντρο Ανατολικών Γλωσσών και Πολιτισμού, *Τουρκο – Ελληνικό Λεξικό*, Αθήνα, 2000.
- Κοντοσόπουλος Ν. Γ., *Διάλεκτοι και Ιδιώματα της Νέας Ελληνικής*, Αθήνα, 1981.
- Κουμανούδης Σ., *Λεξικόν Λατινοελληνικόν*, Αθήνα, 1972.
- Liddell H.G. – Scott R. – Jones H.S., *A Greek – English Lexicon*, Oxford, 1940, With a Supplement 1968.
- Mackridge P., *The Modern Greek Language*, Oxford, 1985. [ελλ. μτφρ. Πετρόπουλος Κ., *Η νεοελληνική γλώσσα*, Αθήνα, 1987.].
- Μελιτόπουλος Π., *Τουρκοελληνικόν Λεξικόν*, εν Κωνσταντινουπόλει, 1936.
- Μουστοξύδης Α., *Υπόμνημα ιστορικών περί της νήσου Ίμβρου*, εν Κωνσταντινουπόλει, 1845.
- Μπακάκου – Ορφανού, Αικ., *Λεξιλόγιο της Κοινής Νέας Ελληνικής*, Αθήνα, 1979.
- Μπαμπινιώτης Γ., *Θεωρητική Γλωσσολογία*, Αθήνα, 1980.
- Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό Της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα, 1998.
- Newton B., *The generative interpretation of dialect: a study of modern Greek Phonology*, Cambridge, 1972.
- Ξεινός Κ., *Λαογραφικά της Ίμβρου* (τ. 1-2), Θεσσαλονίκη, 1987-8.
- Ξεινός, Κ., *Του νησιού μας η γλώσσα. Γλωσσάρι της Ίμβρου*, Θεσσαλονίκη, 1981.
- Παπαγεωργίου Σ. Ν., *Ίμβρος*, Αθήνα, 1994.
- Παπαδόπουλος Α., *Γραμματική των Βορείων Ιδιωμάτων της Νέας Ελληνικής.*, Αθήνα, 1926.
- Σετάτος Μ., *Φωνολογία της Κοινής Νεοελληνικής*, Αθήνα, 1974.
- Σταματάκος Ι., *Ιστορική Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής*, Αθήνα, 1990.
- Σταματάκος Ι., *Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα, 1994.
- Σταφυλίδης Α. Δ., *Νέο Λεξικό Της Ελληνικής*, Αθήνα, 1995.
- Τζαβάρας Ξ., *Λεξιλόγιο του Ιμβριακού Ιδιώματος*, (ανέκδοτη συλλογή), από 1997.

- Φάβης Β., «Ο δυναμικός τονισμός της Βορείας Ελληνικής και τα αποτελέσματα αυτού», *Αθηνά* 55, σ.σ. 3-18.
- Φιλίππáκη – Warburton Eι., *Εισαγωγή στη θεωρητική γλωσσολογία*, Αθήνα, 1992.
- Φραγκουδάκη Α., *Γλώσσα και Ιδεολογία*, Αθήνα, 1993.
- Χατζιδάκις Γ., *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά*, τ.1-2, Αθήνα, 1905-7.

S U M M A R Y

ARCHAIC ELEMENTS IN THE LINGUAL IDIOM OF IMVROS.

The purpose of this essay is to present the more important archaic elements that exist in the lingual idiom of Imvros. This idiom, which is count among the 'north idioms' of Greek Language, is composed of *common* and also *idiomatic* elements. The firsts offer the similarities that exist between this idiom and the Greek Language and the seconds discern it from all other idioms and dialects. These idiomatic elements come from latin, medieval, turkish, e.t.c. but they mainly originate from Ancient Greek.

We severed the essay in two (2) parts: the *Morpho – Phonological* and the *Semantic (Vocabulary)* part. In the first category there are elements which are maintained unchangeable and others which are changed from Ancient Greek to Imvrian Idiom. In the second category the words can also be distinguished in *directs* and *indirects* in proportion with the manner of their origin. Finally, the indirects can be discerned in *total* and *partial* words.

The *conclusions* and the *results* which follow this kind of essay are, we think, very useful and important: it (this essay) proves the *language competence* and *creativity* of Imvrians and all people generally, it presents clearly the *language continuity* between the Imvrian Idiom and the Ancient Greek and it conduces to the study of *Greek Language history*.